

МУЗИЧНЕ МИСТЕЦТВО

УДК 784; 78.06

DOI <https://doi.org/10.32782/facs-2022-5-1>

Ольга БОРИН

аспірантка кафедри музичної україністики та народно-інструментального мистецтва, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, вулиця Української Перемоги, 34А, м. Івано-Франківськ, Україна, 76014

ORCID: 0000-0001-9796-6191

Бібліографічний опис статті: Борин, О. (2022). Чинники формування вокального виконавства дітей у мистецтві естради. *Fine Art and Culture Studies*, 5, 3–8, doi: <https://doi.org/10.32782/facs-2022-5-1>

ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ВОКАЛЬНОГО ВИКОНАВСТВА ДІТЕЙ У МИСТЕЦТВІ ЕСТРАДИ

Важливе місце у сучасній українській культурі займає музичне мистецтво естради. Естрада як соціокультурний феномен захоплює шанувальників своєю експресивністю, доступним змістом та яскравістю сценічного втілення. **Метою роботи** є аналіз чинників формування дитячого вокального виконавства у мистецтві естради. **Методологія** дослідження ґрунтується на використанні системного підходу, методів систематизації теоретичних даних, аналізу та синтезу. У статті здійснено комплексну характеристику чинників дитячого вокального виконавства у мистецтві естради. **Наукова новизна** дослідження зумовлена тим, що зважаючи на малу кількість досліджень проблематики дитячого вокального виконавства в мистецтві естради, було здійснено аналіз тих чинників, які безпосередньо впливають на вокальне та сценічне вираження юних артистів. Враховуючи вимоги сучасної музичної естради, розгляд дитячого вокального виконавства як сукупності вокальної складової, пластики сценічного руху, артистичності, уміння працювати зі звукопідсилюючою технікою та грамотного вибору дитячого репертуару набуває все більшої актуальності. **Висновки.** Означені у статті засоби сценічної виразності слід застосовувати так, щоб вони допомагали дитині створити цілісний сценічний образ. В кожному юному виконавцеві потрібно вміння розкрити артиста та підкреслити його творчу індивідуальність. Вокально-виконавський артистизм є поєднанням музично-інтелектуальних, вокально-виконавських та творчо-комунікативних властивостей. Він проявляється у здатності до емоційно-вольової саморегуляції, яка забезпечує здійснення впливу виконавця на слухачів під час концертного виступу, донесення до них художньо-образного змісту твору, що, у свою чергу, зумовлює формування цілісності творчого вираження співака. Саме це відображає одну з найголовніших особливостей естрадного виступу – спілкування артиста з глядачем.

Ключові слова: дитяче вокальне виконавство, мистецтво естради, сценічний рух, артистизм, робота з мікрофоном, сценічний костюм, репертуар.

Olha BORYN

Postgraduate student of the Department of Musical Ukrainian Studies and Folk Instrumental Art of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, 34A Ukrainskoi Peremohy street, Ivano-Frankivsk, Ukraine, 76014

ORCID: 0000-0001-9796-6191

To cite this article: Boryn, O. (2022). Chynnyky formuvannia vokalnogo vykonavstva ditei u mystetstvi estrady [Factors of formation of children's vocal performance in pop art]. *Fine Art and Culture Studies*, 5, 3–8, doi: <https://doi.org/10.32782/facs-2022-5-1>

FACTORS OF FORMATION OF CHILDREN'S VOCAL PERFORMANCE IN POP ART

Pop music occupies an important place in modern Ukrainian culture. Pop music, as a socio-cultural phenomenon, captivates fans with its own expressiveness, accessible content and brightness of the stage embodiment. **The purpose of work** is the analysis of the factors of formation of children's vocal performance in pop art. The research **methodology** is based on the use of a systematic approach, methods of theoretical data systematization, analysis and synthesis. The article provides a comprehensive description of the factors of children's vocal performance in pop art. **The scientific novelty**

of the research is due to the fact that given the small number of studies on the issue of children's vocal performance in pop art, an analysis was made of those factors that influence the vocal and stage expression of young artists. Taking into account the requirements of modern musical variety, consideration of children's vocal performance as a combination of the vocal component, the plasticity of stage movement, artistry, the ability to work with sound-amplifying equipment and the competent selection of children's repertoire is becoming more and more relevant. **Conclusions.** The means of stage expressiveness indicated in the article should be added to help children create a complete stage image. Every young performer needs to be able to reveal the artist and emphasize his creative individuality. Vocal-performing artistry is a combination of musical-intellectual, vocal-performing and creative-communicative properties. It manifests in the ability to emotional and volitional self-regulation, which ensures the influence of the performer to the listeners during a concert performance, conveying to them the artistic and figurative content of the work, which determines the formation of the integrity of the creative expression of the singer. This is precisely what shows one of the most important features of a pop performance – communication between the artist and the audience.

Key words: children's vocal performance, pop art, stage movement, artistry, work with a microphone, stage costume, repertoire.

Актуальність проблеми. Музичне мистецтво естради займає важливе місце у сучасній українській культурі. На сьогодні естрада є не тільки видом мистецтва, а й соціокультурним феноменом. Вона захоплює шанувальників своєю експресивністю, яскравістю сценічного втілення, доступним змістом, який втілюється не складною для сприйняття художньою мовою. Естрадна пісня, як складова популярного виконавства, постає опосередковуючою ланкою у діапазоні різноманітних сценічних жанрів. Вокальне виконавство в мистецтві естради зумовлюється специфікою сценічного вираження музики. Характерною рисою сучасного естрадного вокального виконавства є органічне поєднання вокальних здібностей та засобів сценічної виразності. Тому розгляд вокального виконавства дітей у мистецтві естради крізь призму вокальної складової, артистичності, пластики рухів, сценічного образу, репертуару та уміння працювати з мікрофоном набуває неабиякої актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сукупність компонентів, які впливають на сценічне вираження вокаліста у мистецтві естради досліджували у своїх працях чимало українських мистецтвознавців. Зокрема, значення пластики сценічного руху у вокально-сценічній діяльності охарактеризовано в дослідженнях Н. Фоломєєвої (Фоломєєва, 2021), Е. Гавацко (Гавацко, 2017) та Л. Красковської (Красовська, 2018). Артистичність як важливий елемент сучасного вокального мистецтва розглядали М. Сухолова (Сухолова, 2020) та О. Соболева (Соболева, 2015), аналіз основних аспектів роботи з мікрофоном знаходимо у працях Т. Самаї (Самая, 2015) та Н. Дрожжиної (Дрожжина, 2019), сценічного костюму – М. Ткаченко (Ткаченко, 2017), Ж. Даюк та В. Денисюк

(Даюк, Денисюк, 2019). Питання підбору дитячого репертуару досліджували О. Курганова (Курганова, 2016), О. Олексюк (Олексюк, 2006) та В. Откидач (Откидач, 2013). Втім, проблематика дитячого вокального виконавства в мистецтві естради залишається малодослідженою та потребує більш детального та комплексного вивчення.

Мета дослідження – проаналізувати чинники формування вокального виконавства дітей у мистецтві естради.

Виклад основного матеріалу дослідження. Естрадна музика є досить поширеним напрямком у дитячій музичній творчості. Вона приваблює дітей сучасною стилістикою, «дорослими» аранжуваннями пісень, насиченим вокалом та можливістю проявити свої творчі здібності, втілюючи найсміливіші ідеї. Естрадний спів відрізняється від академічного не лише самою манерою співу, а й способами вокалізації, фонації, а також засобами сценічного втілення. Особливістю естрадного вокалу є спів під музичний супровід з мікрофоном, що безпосередньо пов'язаний з постановкою концертних естрадних номерів.

Мистецтво естради вимагає від сучасного вокаліста користуватися арсеналом різноманітних професійних засобів. Досліджуючи питання розвитку вокально-виконавської техніки, З. Рось висувала, що окрім професійних вокальних навичок, виконавець повинен володіти такими артистичними якостями, як основи акторської майстерності, пластика та вміння працювати із звукопідсилюючою технікою (Рось, 2019, с. 4). «Одним із основних компонентів виступу сучасного естрадного співака на сцені є вміння володіти своїм тілом, здійснювати сценічні рухи, виконувати окремі хореографічні елементи, володіти основами актор-

ської майстерності. Від правильного розуміння цих завдань і можливостей та органічного поєднання їх з вокалом багато в чому залежить повнота розкриття ідеї та образу твору» – зазначає вчена (Рось, 2019, с. 6).

На думку В. Кавуна, сучасне вокальне мистецтво є синтетичним поняттям, яке поєднує у собі кілька елементів: спів, музику та слово. «Це своєрідний засіб емоційного впливу, який здатен викликати різноманітні реакції з боку слухачів за допомогою тембру, інтонації, манери виконання, вокально-технічних прийомів. Створення сценічного образу – костюм, грим, міміка, пластика та жести також вражають своєю впливовістю і є неодмінною ланкою в арсеналі співака. Органічна єдність всіх цих даних і визначає вокальне мистецтво загалом» (Кавун, 2017, с. 161).

У свою чергу В. Откидач стверджує, що професійний співак є різнобічно розвиненою людиною, яка наділена цілим комплексом талантів та вмінь. На його думку недостатньо тільки добре співати, потрібно також вміти створювати красиве та захопливе видовище для того, щоб зацікавити глядача (Откидач, 2013, с. 9). Тому в процесі свого професійного становлення виконавець повинен зважити не лише на удосконалення вокально-виконавських умінь, а й на розвиток артистичності.

В. Бокоч, Л. Кузьменко-Присяжна та Л. Остапенко зазначають, що вихідним принципом, який слугує підґрунтям для формування естрадного виконавства є «пошук виконавської манери, яка буде включати й сценічну поведінку, і неповторний візуальний образ, й унікальне забарвлення голосу, що будуть виступати своєрідною «візитною карткою» співака» (Бокоч, Кузьменко-Присяжна, Остапенко, 2017, с. 32). Цієї ж думки притримується О. Хлистун. Вона вважає, що «характерною рисою сучасного музично-естрадного жанру стало органічне поєднання належних вокальних здібностей і виконавської техніки, пластики руху й акторської майстерності» (Хлистун, 2015, с. 162).

З огляду на вищеозначене, розгляд вокального виконавства дітей у мистецтві естради крізь призму вокальної складової, артистичності, пластики руху, уміння працювати з мікрофоном, сценічного образу та підбору репертуару набуває неабиякої актуальності. Саме тому варто детальніше проаналізувати чинники, які

сприяють творчому становленню дитини як артиста естради.

Пластика сценічного руху. Вокально-сценічна діяльність є важливим аспектом у мистецтві естради, адже вона спрямована на формування у майбутнього вокаліста вокально-сценічної компетентності, яка полягає у здатності до сценічного перевтілення. Окрім набуття співацьких навичок та професійного володіння власним голосом необхідною умовою є сценічне виконання вокальних творів, яке потребує реалізації набутих вокально-виконавських навичок в публічному виступі, створення сценічного образу, сформованості сценічної культури тощо.

Як зазначає Н. Фоломєєва, «для естрадних співаків сценічний рух – невід’ємна частина творчого образу, без якої номер виконавця буде неповним, буде бракувати емоцій, переданих глядачеві. Опрацьовані рухи дають можливість під час виконання подарувати глядачам не тільки задоволення слухати, а й задоволення дивитися» (Фоломєєва, 2021, с. 15).

Е. Гавацко зауважує, що естрадні вокалісти «мають великі труднощі в умінні поєднувати вокал з рухом, непідготовлені виконавці мають задишку під час співу з танцем, що значно знижує якість вокального виконання. Спів під час руху, танцю – процес, складний для співака» (Гавацко, 2017, с. 18–19). Тому на заняттях вокалу з дітьми необхідно включати танцювальні рухи.

Важливе значення сценічного руху та пластики в сучасному естрадному мистецтві підкреслює Л. Красковська, яка стверджує, що створення пластики через музику неабияк сприяє розвитку нових жестів, поз, міміки, без яких вокально-виконавське мистецтво естрадного співака на сьогодні є неможливим (Красковська, 2018, с. 151). У зв’язку з цим, дослідниця виокремлює основні вимоги до сценічного виступу: «поза на сцені повинна бути зручною, природною, плечі розведені. Голову не опускати й не тримати занадто високо, дивитися перед собою, шия не затиснута – це надає свободи гортані. Деякі виконавці мають звичку виходити на сцену із суворим, незадоволеним виглядом, що категорично забороняється. Адже кожен вихід на сцену – це спілкування з найвимогливішим критиком і найщирішим другом – глядачем» (Красковська, 2018, с. 154).

Артистизм. Сучасне вокальне мистецтво неможливе без драматургії та театралізації вокальних номерів. Виконавська діяльність тісно взаємодіє з акторською, а видовищність стала основою успішної презентації естрадно-вокального номеру, що, у свою чергу, активізувало питання розвитку артистизму естрадних вокалістів у контексті підготовки на професійному рівні.

Основою артистизму як складного і багатовекторного процесу, на думку М. Сухолової, є вдосконалення у вокаліста здатності до «осягнення задуму автора твору, «проникнення» в його почуття, роздуми й переживання, розгадування смислів, закладених у творах, спроможність до їх особистісної художньої інтерпретації, вживання в образ «героя» та його втілення досконалими виконавсько-технічними прийомами й засобами виконавської виразності» (Сухолова, 2020, с. 112). Не менш важливим є виховання у вокаліста здатності прислухатися до свого внутрішнього світу, а також до самостійних пошуків індивідуалізованих засобів втілення внутрішніх переживань та відтворених в уяві художніх образів сукупністю виконавських прийомів і способів вокального інтонування.

О. Соболева вважає, що формування артистичних навичок, є важливим компонентом професійної підготовки майбутнього виконавця. Вона полягає у розвитку артистичних навичок вокаліста в процесі безпосередньої роботи перед аудиторією під час набуття сценічного досвіду через концертну діяльність (Соболева, 2015, с. 50). Її результатом є практична реалізація «набутих умінь і навичок, що ґрунтуються на розвитку артистичних здібностей, які включають сценічну витримку, саморегуляцію, підтримку творчого самопочуття співака, швидку реакцію на зміни в аудиторії, керування увагою слухачів, корекцію способів діяльності» (Соболева, 2015, с. 50).

Для того, щоб розвинути артистизм у дітей під час занять з вокального виконавства, рекомендують використовувати такі прийоми та форми роботи, які б сприяли створенню атмосфери творчої активності, зацікавленості та невимушеності. Дієвим з цієї позиції є показ наочних зразків артистичної творчості, які застосовуються в різних видах музичної діяльності, а також імпровізація, розробка і застосування творчих завдань тощо.

Робота з мікрофоном. Мікрофон вважається основним та найважливішим елементом роботи сучасного естрадного співака. Його можна розглядати як з'єднувальну ланку між реальним акустичним звуком та його подачі слухачам.

Аналізуючи естетичні проблеми саунду в естрадному вокальному виконавстві Т. Самая висувала, що «для сучасного естрадного вокаліста головним є естетичний аспект звучання голосу, для якого користуватися мікрофоном і технічним оснащенням, володіти технікою сучасних вокальних прийомів та голосових ефектів, коректно застосовувати професійну лексику – ті критерії спеціалізованої підготовки, які зроблять його конкурентоспроможним на вітчизняній естраді та у світі» (Самая, 2015, с. 198).

На думку Н. Дрожжиної, «мікрофон допомагає подолати відчуженість між артистом і залом, він наближає до нас виконавця, відкриває слухачам світ його душі. Адже найглибші хвилюючі барви голос має саме при тому невеликому напруженні, якого вимагає мікрофон. І в цьому значенні мікрофон дозволяє вокальному естрадному мистецтву виконати головне художнє завдання – оголити ество людських відчуттів» (Дрожжина, 2019, с. 213–214). Масштаб сучасної естради диктує завдання щодо скорочення фізичного розриву між співаком та слухачською аудиторією, сприяє зміцненню їх внутрішнього контакту.

Сценічний костюм. Зовнішній вигляд артиста на сцені неабияк привертає увагу глядачів, саме тому вірно підібраний костюм є невід'ємною частиною сценічного образу вокаліста. Від вбрання артиста певною мірою залежить його успіх, адже при правильному підборі сценічний костюм вдало доповнює візуальне оформлення виступу на сцені та робить його гармонійним.

Сценічний костюм (від італ. «costume») у дослідженні М. Ткаченко трактується як «одяг, взуття, головні убори, прикраси та інші предмети, що використовуються виконавцем для характеристики, створюваного ним, сценічного образу» (Ткаченко, 2017, с. 194). Учена зазначає, що мета використання сценічного костюму – підкреслити, забарвити художній образ вокального твору, передати характер персонажу, його емоційність, духовність, красу внутрішнього світу тощо (Ткаченко, 2017, с. 194). На її думку, «сценічний костюм допомагає виконавцю знайти зовнішній вигляд персонажа, розкрити

внутрішній світ сценічного героя, визначає історичну, соціально-економічну та національну характеристику середовища, в якому відбувається дія, створює зоровий образ вокального твору» (Ткаченко, 2017, с. 194).

Ж. Даюк та В. Денисюк притримуються тієї ж думки, зазначаючи, що створення яскравого образу тісно пов'язане з достовірністю виконання вокального твору, увагою артиста до свого внутрішнього стану, а також використанням засобів невербальної комунікації, зокрема зовнішнім виглядом співака – сценічним костюмом, зачіскою та аксесуарами (Даюк, Денисюк, 2019, с. 162).

Репертуар. Питання підбору репертуару є одним з найважливіших у вокальному виконанні та завжди було основоположним у творчій діяльності артиста-вокаліста. Вдало підібраний репертуар сприяє розвитку вокальних здібностей, удосконаленню навичок володіння голосовим апаратом, накопиченню музично-теоретичних знань, формуванню творчої індивідуальності та стилю виконання і є визначальним у діяльності як вокаліста, так і його педагога.

Мистецтвознавці акцентують увагу на тому, що грамотно підібраний репертуар відіграє важливу роль у розвитку голосу дитини та її становлення як творчої особистості. Зокрема, О. Курганова зауважує, що в останні роки простежується вплив шоу-бізнесу, передусім телевізійних проєктів, на масову аудиторію, що формує у дітей та підлітків інтерес до естрадно-вокального виконавства та прагнення бути схожими на своїх кумирів і брати участь у подібних шоу (Курганова, 2016, с. 81). Звідси й виникає бажання у дітей виконувати сучасні музичні твори популярних артистів.

О. Олексюк зауважує, що підбір музичного матеріалу для дітей повинен здійснюватися за

певними критеріями. Зокрема, музичні твори мають бути: «а) високохудожніми, цікавими, педагогічно цільовідповідними; б) романтично піднесеними (створювати еталони краси); в) доступними щодо осягнення змісту та виконання; г) різноманітними (представляти різні жанри) (Олексюк, 2006, с. 87). Також вони повинні відповідати життєвому та музичному досвіду юних виконавців.

Зважаючи на особливості дитячого вокального виконавства, В. Откидач зазначає, що основними складовими дитячого репертуару мають бути «класичні мініатюри, народні та сучасні пісні наспівного характеру, вокалізи. Весь цей матеріал необхідно класифікувати за ступенем вокально-технічної складності, з урахуванням змісту. Репертуар має відповідати можливостям дитячого голосу та завданням кожного етапу його розвитку» (Откидач, 2013, с. 46–47).

Висновки і перспективи подальших досліджень. Поєднання вокального виконання, танцю та акторського втілення є невід'ємною частиною мистецтва естради. Також важливими є уміння працювати з мікрофоном, зовнішній вигляд артиста та репертуар. Вище перелічені засоби потрібно застосовувати так, щоб вони сприяли створенню цілісного сценічного образу виконавця. Звідси випливає одна з найголовніших особливостей музичного естрадного виступу – спілкування з глядачем, адже естрадний виконавець за допомогою засобів музичного мистецтва завжди звертається до зали та глядачів. Зважаючи на тенденції сучасної музичної естради, характеристика вокального виконавства дітей в контексті поєднання вокальної складової з вище переліченими засобами сценічної виразності набуває все більшої актуальності та потребує подальших наукових досліджень.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бокоч В. А., Кузьменко-Присяжна Л. І., Остапенко Л. В. До проблеми методики навчання естрадному вокалу. *Молодий вчений*. 2017. № 8. С. 31–34.
2. Гавацко Е. П. Формування вокальних навичок у вихованців студії естрадного співу : наук.-метод. посіб. Ужгород, 2017. 65 с.
3. Даюк Ж., Денисюк В. Підготовка майбутніх співаків до вокально-сценічної професійної діяльності. *Нова педагогічна думка*. 2019. № 1. С. 161–163.
4. Дрожжина Н. В. Вокальне мистецтво естради: історія, теорія, практика. Навчальний підручник для здобувачів ступеня магістра закладів вищої освіти культури і мистецтв III–IV рівнів акредитації зі спеціальності 025 «Музичне мистецтво» спеціалізації «Музичне мистецтво естради». Харків: Видавництво «Естет Принт», 2019. 336 с.
5. Кавун В. М. Історико-теоретичні аспекти становлення вокального мистецтва. *Міжнародний вісник: Культурологія. Філологія. Музикознавство*. Київ : Міленіум, 2017. Вип. 1(8). С. 160–164.

6. Красовська Л. О. Про пластику та постановку номера естрадного співака. *Культура України*. Харків : ХДАК, 2018. Вип. 61. С. 149–156.
7. Курганова Я. О. Естрадно-вокальне виконавство та освітня система в сучасному Харкові. *Культура України*. Харків : ХДАК, 2016. Вип. 54. С. 76–86.
8. Олексюк О. М. Музична педагогіка: навч. посіб. / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. Київ, 2006. 188 с.
9. Откидач В. М. Естрадний спів і шоу бізнес : навч.-метод. посіб. Вінниця: Нова Книга, 2013. 368 с.
10. Рось З. П. Особливості роботи з розвитку вокально-виконавської техніки естрадно-джазових співаків : навч. посіб. з метод. рек. Івано-Франківськ: «СІМІК», 2019. 66 с.
11. Самая Т. В. Естетичні проблеми саунду у естрадному вокальному виконавстві. *Міжнародний вісник: Культурологія. Філологія. Музикознавство*. 2015. Вип. 2. С. 193–198.
12. Соболева О. Д. Формування вокально-виконавських якостей на заняттях вокалу. *Традиції та новатії у вищій архітектурно-художній освіті*. Харків : ХДАДМ, 2015. Вип. 1. С. 46–50.
13. Сухолова М. А. Значення артистичності у формуванні іміджу виконавця-вокаліста. *Інноваційна педагогіка*. 2020. Вип. 23. Т. 2. С. 110–113.
14. Ткаченко М. О. До проблеми втілення художнього образу вокального твору засобами сценічної виразності (в контексті виконавської підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва). *Педагогічні науки*. 2017. № 75. Т. 2. С. 192–195.
15. Фоломєєва Н. А. Виконавська майстерність естрадного співака : навч.-метод. посіб. Суми, 2021. 169 с.
16. Хлестун О. С. Режисура української пісенної естради: стратегії творчості. *Вісник КНУКіМ. Серія : Мистецтвознавство*. 2015. Вип. 33. С. 160–165.

REFERENCES:

1. Bokoch, V. A., Kuzmenko-Prysiashna, L. I., Ostapenko, L. V. (2017). Do problemy metodyky navchannia estradnomu vokalu [To the problem of methods of teaching pop vocals]. *Molodyi vchenyi*, 8, 31–34 [in Ukrainian].
2. Havatsko, E. P. (2017). Formuvannia vokalnykh navychok u vykhovantsiv studii estradnoho spivu [Formation of vocal skills in students of pop singing studio]. *Uzhhorod* [in Ukrainian].
3. Daiuk, Zh., Denysiuk, V. (2019). Pidhotovka maibutnikh spivakiv do vokalno-stsenichnoi profesiinoi diialnosti [Preparation of future singers for vocal and stage professional activities]. *Nova pedahohichna dumka*, 1, 161–163 [in Ukrainian].
4. Drozhzhyna, N. V. (2019). Vokalne mystetstvo estrady: istoriia, teoriia, praktyka [Pop vocal art: history, theory, practice]. *Kharkiv* [in Ukrainian].
5. Kavun, V. M. (2017). Istoryko-teoretychni aspekty stanovlennia vokalnoho mystetstva [Historical and theoretical aspects of the formation of vocal art]. *Mizhnarodnyi visnyk: Kulturolohiia. Filolohiia. Muzykoznavstvo*, 1(8), 160–164 in Ukrainian].
6. Krasovska, L. O. (2018). Pro plastyku ta postanovku nomera estradnoho spivaka [About callisthenics and staging of a pop singer's number]. *Kultura Ukrainy*, 61, 149–156 [in Ukrainian].
7. Kurhanova, Ya. O. (2016). Estradno-vokalne vykonavstvo ta osvitiia systema v suchasnomu Kharkovi [Pop vocal performance and educational system in modern Kharkiv]. *Kultura Ukrainy*, 54, 76–86 [in Ukrainian].
8. Oleksiuk, O. M. (2006). Muzychna pedahohika [Musical pedagogy]. *Kyiv* [in Ukrainian].
9. Otkydach, V. M. (2013). Estradnyi spiv i shou biznes [Pop singing and show business]. *Vynnytsia* [in Ukrainian].
10. Ros, Z. P. (2019). Osoblyvosti roboty z rozvytku vokalno-vykonavskoi tekhniky estradno-dzhazovykh spivakiv [Particularities of work on the development of vocal and performing technique of pop and jazz singers]. *Ivano-Frankivsk* [in Ukrainian].
11. Samaia, T. V. (2015). Estetychni problemy saundu u estradnomu vokalnomu vykonavstvi [Aesthetic problems of sound in pop vocal performance]. *Mizhnarodnyi visnyk: Kulturolohiia. Filolohiia. Muzykoznavstvo*, 2, 193–198 [in Ukrainian].
12. Sobolieva, O. D. (2015). Formuvannia vokalno-vykonavskykh yakosteï na zaniattiakh vokalu [Formation of vocal performance qualities in vocal lessons]. *Tradytsii ta novatsii u vyshchii arkhitekturno-khudozhnii osviti*, 1, 46–50 [in Ukrainian].
13. Sukholova, M. A. (2020). Znachennia artystychnosti u formuvanni imidzhu vykonavtsia-vokalisty [The importance of artistry in forming the image of a performer-vocalist]. *Innovatsiina pedahohika*, 23, 110–113 [in Ukrainian].
14. Tkachenko, M. O. (2017). Do problemy vtilennia khudozhnoho obrazu vokalnoho tvoruz zasobamy stsenichnoi vyraznosti (v konteksti vykonavskoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv muzychnoho mystetstva) [To the problem of the realization of the artistic image of a vocal work by means of stage expressiveness (in the context of performance training of future music teachers)]. *Pedahohichni nauky*, 75, 192–195 [in Ukrainian].
15. Folomicieva, N. A. (2021). Vykonavska maisternist estradnoho spivaka [Performing skill of a pop singer]. *Sumy* [in Ukrainian].
16. Khlystun, O. S. (2015). Rezhysura ukraïnskoi pisennoi estrady: stratehii tvorchoosti [Direction of the Ukrainian song variety show: creative strategies]. *Visnyk KNUKіM. Serii: Mystetstvoznavstvo*, 33, 160–165 [in Ukrainian].